DOMSTOLENS DOM
2. august 1993 *

I de forenede sager C-259/91, C-331/91 og C-332/91,

angående tre anmodninger, som Pretura di Venezia, i sag C-259/91, og Pretura di Parma, i sagerne C-331/91 og C-332/91, i medfør af EØF-traktatens artikel 177 har indgivet til Domstolen for i de for nævnte ret verserende sager,

Pilar Allué og Carmel Mary Coonan

mod

Università degli studi di Venezia,

Susanne Herman Barta

mod

Università degli studi di Parma

og

Beatrice Sellinger

Rosalba Del Maestro

Gillian Mansfield

mod

Università degli studi di Parma,

* Processprog: italiensk.

at opnå en præjudiciel afgørelse vedrørende fortolkningen af EØF-traktatens artikel 48, stk. 2,

har

DOMSTOLEN

sammensat af præsidenten, O. Due, afdelingsformændene M. Zuleeg og J.L. Murray samt dommerne G.F. Mancini, R. Joliet, F.A. Schockweiler, J.C. Moitinho de Almeida, F. Grévisse og D.A.O. Edward,

generaladvokat: C.O. Lenz
justitssekretær: assisterende justitssekretær H. von Holstein,

efter at der er indgivet skriftlige indlæg af:

— sagsøgerne i hovedsagen ved advokat Fausto Capelli, Milano, og advokat Maria Virgilio, Bologna

— Den Italienske Republik ved professor Luigi Ferrari Bravo, chef for Udenrigsministeriets Servizio del contenzioso diplomatico, som befuldmægtiget, bistået af avvocato dello Stato Pier Giorgio Ferri

— Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber, i sag C-259/91, ved Enrico Traversa, Kommissionen Juridiske Tjeneste, som befuldmægtiget, og i sagerne C-331/91 og C-332/91, ved Enrico Traversa og Dimitrios Gouloussis, Kommissionens Juridiske Tjeneste, som befuldmægtigede,

på grundlag af retsmøderapporten,

efter at sagsøgerne i hovedsagen har afgivet mundtlige indlæg i retsmødet den 17. november 1992,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 20. januar 1993,

afsagt følgende

Dom

1 Ved kendelse af 4. oktober 1991 indgået til Domstolen den 11. oktober 1991 og to kendelser af 14. november 1991 indgået til Domstolen den 19. december 1991 har henholdsvis Pretura di Venezia (sag C-259/91) og Pretura di Parma (sag C-331 og C-332/91) i medfør af EØF-traktatens artikel 177 forelagt Domstolen et præjudicielt spørgsmål vedrørende fortolkningen af EØF-traktatens artikel 48, stk. 2.

2 Disse spørgsmål er blevet rejst under en sag anlagt af på den ene side Pilar Allué, der er spansk statsborger, og Carmel Mary Coonan, der er britisk statsborger, mod universitet i Venezia, og på den anden side Susanne Herman Barta, der er tysk statsborger, Beatrice Sellinger, Rosalba Del Maestro og Gillian Mansfield, der er britiske statsborgere, mod universitetet i Parma.

3 Allué, Coonan, Sellinger, Del Maestro og Mansfield har i årene fra 1980 til 1986 virket som lektorer i fremmedsprog ved ovennævnte universiteter. Ved begyndelsen af det akademiske år 1986/87 meddelte universiteterne dem, at deres ansættelseskontrakt ikke kunne fornyes og henviste herved til bestemmelserne i artikel 28 i præsidentdekret nr. 382 af 11. juli 1980 (herefter benævnt »dekretet«). I denne artikels stk. 3 hedder det: »De i stk. 1 nævnte kontrakter (om ansættelse som lektorer i fremmedsprog) kan ikke løbe længere end det akademiske år, for hvilket de er indgået. De kan fornyes hvert år, dog højst i fem år«.

4 Barta har haft samme stilling ved universitet i Parma fra det akademiske år 1981/82 indtil udgangen af året 1984/85. Efter at Barta skriftligt havde underrettet universitetet om, at hun var gravid, blev hendes kontrakt ikke fornyet for det følgende år.

5 I de sager, de pågældende har anlagt til prøvelse af afgørelserne om ikke at forlænge deres kontrakter, har de i det væsentlige for de pågældende nationale retter nedlagt påstand om, at det fastslås, at deres arbejdsforhold er af privatretlig karakter, og at universiteterne dømmes til at betale dem forskellen mellem den oppebårne løn og de beløb, de ville have haft krav på ifølge løntabellen for en hjælpelærer ansat på bestemt tid, samt at de kendes berettiget til ydelser i henhold til socialsikring og anden obligatorisk forsikring fra kontraktens indgåelse, og at den mellem parterne afsluttede kontrakt kendes indgået på ubestemt tid, således at universiteterne tilpligtes at betale dem den tilkommende løn fra kontrakternes ophørstidspunkt.

6 I sagen mellem Allué og Coonan og universitetet i Venezia har Domstolen den 30. maj 1989 afsagt en præjudiciel dom (sag 33/88, Sml. s. 1591), hvori den bl.a. har fastslået, at EØF-traktatens artikel 48, stk. 2, er til hinder for anvendelsen af en national bestemmelse om tidsbegrænsning af universiteters ansættelse af lektorer i fremmedsprog, såfremt der principielt ikke er fastsat en sådan tilsvarende begrænsning for universiteternes andre arbejdstagere.

7 De forelæggende retter bemærker, at denne dom er blevet fortolket forskelligt af de italienske retter, der har fået forelagt tvister vedrørende foreneligheden med traktatens artikel 48, stk. 2, af begrænsningen til et år af ansættelseskontrakten for lektorer i fremmedsprog i medfør af artikel 28, stk. 3, i dekretet. Visse retter mener, at Domstolen har erklæret samtlige bestemmelser heri uforenelige med traktatens artikel 48, stk. 2, hvorimod Corte di cassazione i tre domme har fundet, at Domstolen alene har udtalt sig om den maksimale frist på fem år for fornyelsen af ansættelseskontrakterne for lektorer i fremmedsprog.

8 Da ovennævnte dom således rejste fortolkningsproblemer, har Pretura di Venezia besluttet at udsætte sagen og anmode Domstolen om:

»... i medfør af EØF-traktatens artikel 177 ... at udtale sig om den fortolkning, der skal anlægges af dens dom af 30. maj 1989 i sag 33/88, for så vidt angår den del af domskonklusionen, hvorefter 'EØF-traktatens artikel 48, stk. 2, er til hinder for

anvendelsen af en national bestemmelse om tidsbegrænsning af universiteters ansættelse af lektorer i fremmedsprog, såfremt der principielt ikke er fastsat en sådan tilsvarende begrænsning for universiteternes andre arbejdstagere', idet Domstolen anmodes om at præcisere, hvorvidt EØF-traktatens artikel 48, stk. 2, er til hinder for en anvendelse af artikel 28, stk. 3, i præsidentdekret nr. 382 af 11. juli 1980, også for så vidt angår den del af bestemmelsen, hvorefter de omhandlede arbejdskontrakter ikke kan indgås for længere tid end undervisningsåret.«

På samme måde har Pretura di Parma anmodet Domstolen om:

»... i medfør af EØF-traktatens artikel 177 at udtale sig om rækkevidden og fortolkningen af den dom af 30. maj 1989 i sag 33/88, for så vidt som det deri (i domskonklusionens punkt 2) udtales, at 'EØF-traktatens artikel 48, stk. 2, er til hinder for anvendelsen af en national bestemmelse om tidsbegrænsning af universiteters ansættelse af lektorer i fremmedsprog, såfremt der principielt ikke er fastsat en sådan tilsvarende begrænsning for universiteternes andre arbejdstagere', idet Domstolen anmodes om at præcisere,

'om traktatens artikel 48, stk. 2, efter Domstolens fortolkning heraf i dommen af 30. maj 1989 (sag 33/88) er til hinder for at anvende en national lov i en medlemsstat (i det foreliggende tilfælde for Italiens vedkommende artikel 28, stk. 3, i præsidentdekret nr. 382 af 1980) i det omfang, hvori denne bestemmelse begrænser en som privatretlig defineret kontraktsgyldighedsperiode til ét år og dermed fastsætter en tidsbegrænsning, når andre arbejdstagere i medlemsstaten i øvrigt — og som regel — er tilsikret fastansættelse i henhold til lov nr. 230 af 18. april 1962, hvorved tilføjes, at den i nærværende sag omhandlede ansættelseskontrakt ikke er af en sådan særlig beskaffenhed, at der er grundlag for at gøre undtagelse fra føromtalte generelle garantiordning'«.

9 Hvad nærmere angår hovedsagernes faktiske omstændigheder og retlige baggrund samt de skriftlige indlæg, der er indgivet til Domstolen, henvises i øvrigt til retsmøderapporten. Disse omstændigheder omtales derfor kun i det følgende, såfremt det er nødvendigt for forståelsen af Domstolens argumentation.

10 Ved deres præjudicielle spørgsmål søger de nationale retter i det væsentlige oplyst, om traktatens artikel 48, stk. 2, er til hinder for, at lovgivningen i en medlemsstat begrænser varigheden af ansættelseskontrakter for lektorer i fremmedsprog ved et universitet til et år med mulighed for fornyelse, når der principielt ikke gælder nogen sådan begrænsning for de øvrige lærere.

11 Det skal erindres, at ligebehandlingsprincippet, der har fundet særligt udtryk i traktatens artikel 48, stk. 2, ifølge Domstolens praksis ikke blot indebærer et forbud mod åbenlyse former for forskelsbehandling, begrundet i nationalitet, men også mod alle skjulte former for forskelsbehandling, hvorved det samme faktisk bliver resultatet, selv om forskelsbehandlingen udøves på grundlag af andre formelle kriterier (jf. bl.a. dom af 15.1.1986, sag 41/84, Pinna, Sml. s. 1).

12 I ovennævnte dom af 30. maj 1989 har Domstolen fastslået, at den i artikel 28, stk. 3, i dekretet omhandlede begrænsning af varigheden af ansættelsen som lektor i fremmedsprog ved et universitet, selv om den finder anvendelse uanset den pågældende arbejdstagers statsborgerforhold, hovedsagelig rammer arbejdstagere, der er statsborgere i andre medlemsstater. Af de af den italienske regering fremlagte statistiske oplysninger fremgår nemlig, at kun 25% af lektorerne i fremmedsprog er italienske statsborgere.

13 Denne konstatering, som i dommen af 30. maj 1989 vedrørte maksimumgrænsen på seks år for lektorer i fremmedsprog, gælder ligeledes for så vidt angår reglen om etårig ansættelse i ovennævnte artikel 28, stk. 3.

14 Som begrundelse for sidstnævnte regel har den italienske regering anført, at antallet af ansættelser af lektorer ved de italienske universiteter afhænger af behovet for undervisning og de økonomiske midler, som universiteterne råder over til deres aflønning. Alene en etårig kontrakt gør det muligt under disse omstændigheder at sikre en hensigtsmæssig forvaltning af universiteterne.

15 Hertil bemærkes, at bestemmelserne i traktaten ikke er til hinder for, at medlemsstaterne fastsætter bestemmelser, der finder anvendelse på alle uden forskel, og som har til formål at sikre en hensigtsmæssig forvaltning af deres universiteter, og som særlig kan ramme statsborgere i de øvrige medlemsstater. Sådanne bestemmelser skal imidlertid være i overensstemmelse med proportionalitetsprincippet, dvs. udgøre hensigtsmæssige og nødvendige foranstaltninger til at opnå det forfulgte mål.

16 I denne henseende skal først bemærkes, at fællesskabsretten ikke er til hinder for, at en medlemsstat indgår tidsbegrænsede ansættelseskontrakter med lektorer i fremmedsprog, når det på ansættelsestidspunktet står klart, at behovet for undervisning ikke overstiger kontraktens gyldighedsperiode.

17 Kontrakter, der skal opfylde konstante undervisningsbehov, således som det er tilfældet med de fremmedsprog, der er obligatoriske eller de klart mest efterspurgte sprog, skal derimod indgås på ubestemt tid ligesom ansættelseskontrakterne for de øvrige lærere, der skal opfylde disse behov.

18 Dersom antallet af studerende, der ønsker at følge kurserne i et bestemt fremmedsprog, senere falder, eller dette sprog ikke længere i en medlemsstat tillægges samme prioritet, eller universitetet ikke længere råder over de fornødne økonomiske midler til at varetage denne undervisning, kan der ske afskedigelse af lektorer, der er blevet overflødige, med henblik på at tilpasse personalet til de nye forhold.

Denne foranstaltning vil påvirke arbejdstagernes frie bevægelighed i mindre grad end den omtvistede foranstaltning.

19 Kontrakternes tidsbegrænsning til et år med mulighed for fornyelse udgør nemlig en usikkerhedsfaktor for lektorerne i henseende til opretholdelsen af arbejdsforholdet og kan muliggøre misbrug fra de nationale forvaltningsmyndigheders side. Dette fremgår bl.a. af den praksis, som er nævnt af Kommissionen, og som består i at gøre fornyelsen af kontrakten betinget af accept af en lønnedgang.

20 Afskedigelsen kan ganske vist anfægtes ved domstolene og er ligeledes betinget af opfyldelse af visse formaliteter, som f.eks. iagttagelse af et varsel. Disse krav gælder imidlertid for alle ansættelseskontrakter, hvorfor intet berettiger til at fravige dem, når de vedrører lektorer i fremmedsprog.

21 De nationale retters spørgsmål bør derfor besvares således, at traktatens artikel 48, stk. 2, er til hinder for, at en medlemsstat opretholder en lovgivning, hvorefter ansættelseskontrakter for lektorer i fremmedsprog i alle tilfælde højst kan indgås for ét år med mulighed for forlængelse, når der principielt ikke er fastsat en sådan tilsvarende begrænsning for de øvrige lærere.

Sagens omkostninger

22 De udgifter, der er afholdt af Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber og den italienske regering, som har afgivet indlæg for Domstolen, kan ikke erstattes. Da sagens behandling i forhold til hovedsagernes parter udgør et led i de sager, der verserer for de nationale retter, tilkommer det disse at træffe afgørelse om sagernes omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

kender

DOMSTOLEN

vedrørende de spørgsmål, der er forelagt af Pretura di Venezia og Pretura di Parma ved kendelser af henholdsvis 4. oktober 1991 og 14. november 1991, for ret:

EØF-traktatens artikel 48, stk. 2, er til hinder for, at en medlemsstat opretholder en lovgivning, hvorefter ansættelseskontrakter for lektorer i fremmedsprog i alle tilfælde højst kan indgås for ét år med mulighed for forlængelse, når der principielt ikke er fastsat en sådan tilsvarende begrænsning for de øvrige lærere.

Due Zuleeg Murray Mancini Joliet

Schockweiler Moitinho de Almeida Grévisse Edward

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 2. august 1993.

J.-G. Giraud O. Due

Justitssekretær Præsident